జగ్గన్న గంటం

అతడు వేదవేదాంగపారంగతుడు. సకలశాస్త్ర విద్యావేత్త. నిరుపేద. పేరు జగ్గన్న. ఇంటిపేరు కడలివారు. కృష్ణానదీ తీర శాలిభూములలో రెండు నివర్తాల నేల అతని పెద్ద కుటుంబానికి ఏమాత్రం రాబడి నివ్వగలదు? జగ్గన్న తండ్రి రామన్న మంత్రికి ఆరుగురు ఆడపిల్లలు. ముగ్గురు మొగపిల్లవాండ్లు. ముగ్గురు ఆడపిల్లలకు పెళ్ళిళ్ళు చేసినారు. వారు అత్తవారి ఇళ్ళల్లో కాపురం చేస్తున్నారు. ఒక్కొక్క పెళ్ళికి ముప్పది నలుబది కృష్ణరాయ వరహాలవరకు ఖర్చు అయినది. ఆ వరహాల రాబడికి ఒక్కొక్క నివర్తమే అమ్ముడుపోయింది.

రామన్న మంత్రి అతి అభిమాని. కూటికి జొన్నలు లేకపోయినా కుండ చల్లగా వుండవలసిందే. కుటుంబం యావత్తూ అలా యెన్నిరోజులు పస్తుందో! కమ్మనాటి ఆరువేల బ్రాహ్మణుడు. కొండపల్లి రెడ్డి ప్రభువుల రాజ్యం పాలసముద్రపు కెరటాలల్లా పరిపాలింపజేసిన జక్కన మంత్రి ముని మనుమడు.

కొండపల్లి రెడ్డి రాజ్యం శ్రీకృష్ణదేవరాయలు వడిసిబట్టి లోబర్చుకొన్నప్పుడు జక్కన మంత్రి రిక్తహస్తాలతో స్వగ్రామమైన కడతీపుర క్షేత్రానికి విచ్చేసి తన మెడలోని హారాల నమ్ముకొని నూరు నివర్తములు భూమికొని వ్యవసాయదారుడయ్యాడు. భారతీయుడికి వాడి కత్తి అయినా దొరుకుతుంది. లేకపోతే నాగలి మేడితోకైనా దొరుకుతుంది.

మూడు తరాల్లో నూరు నివర్తాల భూమి ఆరింటికి దిగింది. రాజభోగం పోయినా రాజసం మిగిలింది.

2

కడలి జగ్గన్న చదువుల కడలి. అతని వ్రాత ముత్యాల పోత. స్నానాది అనుష్ఠానాలు నిర్వర్తించుకుని ఉత్తరాన నాగేశ్వరస్వామి భక్తులు మోయించే గంటలతో శ్రుతికల్పి వాడిమొనవాలుగంటము చేతబూని ఏ భారతమో, భాస్కర రామాయణమో, శ్రీనాథ కాశీ ఖండమో, పెద్దనార్యుని మనుచరిత్రమో చక్కగా సమకూర్చిన తాళపత్రాలమీద లిఖిస్తూవుంటే అర్థయామానికి ఆశ్వాసము పూర్తి అయ్యేది. అతని బంధువులలో ఒక కుటుంబానికి పూర్వీకుడు అయిన పేరంరాజు జక్కనకవి సిద్ధయామాత్యుని గురించి చెప్పినట్లు మన జగ్గన్న గంటము వ్రాతలో సవ్యసాచి. రెండు చేతులా ముత్యాల మాలలు మహావేగంతో వ్రాయగలడు.

చిన్నతనాన్నించి అలవడిన ఈ విచిత్ర కౌశల్యమువల్ల జగ్గన్న అప్పుడప్పుడు తండ్రిగారి పాదాలకడ పదిపదిహేను నిష్కములు సమర్పిస్తూ వుండేవాడు. ఏ మాండలిక

ప్రభువో, ఏ ఉన్నత రాజోద్యోగో, ఏ సంపన్నుడో జగ్గన్న వ్రాసివుంచిన ఉత్తమ గ్రంథాలను తనకు తోచిన పారితోషికం అర్పించి తీసుకుపోతూ వుండేవాడు.

జగ్గన తండ్రివలెనే పలచని పొడుగాటి మనిషి. బంగారు మేనిఛాయ. అమోఘమైన బలం పుంజింపజేసుకున్న ఉక్కులాంటి దేహము. గరుడనాశికము. చిన్నవైనా అందమైన రేఖలు కలిగి కాంతివంతమైన కళ్ళు.

తండ్రిగారికడనే శుశ్రూషచేసి సంస్కృతములో అఖండ పాండిత్యము సంపాదించుకున్నాడు. తెలుగుభాషలో పూర్ణపండితు డనిపించుకున్నాడు. కన్నడ, ద్రావిడాది ఇతర దక్షిణ భాషలలో, పారసీకం, ఓఢ్రం, హిందీ మొదలగు ఉత్తరాది భాషలలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడు. ఐదారు లిపులు మహా ప్రవాహంవలె రచింపగలడు.

జగ్గన్న తండ్రిగారితోపాటు వ్యవసాయం చేయుటలో ఆరితేరినబంటు. తమకున్న రెండు నివర్తాల వ్యవసాయము త్వరలో ముగించి తండ్రి కుమారులిద్దరూ యితర భూములు కౌలుకు తీసుకుని వ్యవసాయం చేస్తూ వుండిరి. దానివల్ల కుటుంబానికి ఓ మోస్తరుగా సరిపోయే రాబడి వస్తూ వుండెను.

3

తండ్రి: నాయనా! ఈ ఏటి పంట అంత నాశిగాలేదు బాబు.

జగ్గన్న: కందులు, సెనగలు, పెసలు, మిర్చి యింత పుష్కలంగా అవతరించడానికి కృష్ణవేణమ్మ దయే కారణం.

రామన్న మంత్రి: దేశంలో మళ్ళీ పెద్ద యుద్ధం సంభవించే సూచనలు కనబడుతూ వున్నవి. ఆంధ్ర సార్వభౌములు శ్రీరంగరాయలని, పెనుగొండలో రాక్షసుడైన జగ్గరాయలు హతమార్చినప్పటినుంచి మన మహారాజైన రఘునాథ భూపాలుడు వుడుకెత్తిపోతున్నాడని వేగు వచ్చినట్లు దేవరకోటలో గగ్గోలుమంది. శ్రీమంతులు, ప్రభువులు నాగమ నీడులంవారు ఏ సమయానకు రాణువుతో బయలుదేరి రమ్మని తంజావూరునుంచి రఘునాథనాయనింవారి ఆజ్ఞ వస్తుందో అని యెదురు చూస్తున్నారు.

జగ్గన్న: నాకూ హృదయంలో ఆందోళనంగా వుంది బాబయ్యగారూ! అధర్మం పరవళ్ళు పెడుతూన్నది. ప్రభువు శ్రీకృష్ణదేవరాయలు దివంగతుడయ్యాడు. దేశంలో భీభత్స దేవత తాండవం చేస్తూన్నది. దుర్గా నాగేశ్వరదేవుని కృప యెల్లా వున్నదో.

రామన్న: శ్రీ దుర్గాదేవి కరుణవల్ల నాలుగో అమ్మాయి భ్రమరాంబ వివాహం యీ ఏడు చేయవలసి వుంటుందిరా. కోటలో రాయసమయిన అడివి మాచన్నగారు తన పెద్ద కుమారునికి భ్రమరాంబను ఇవ్వవలసిందిగా మనకు రాయబారం పంపిద్దామని అనుకుంటున్నారని గొట్టిపాడి పెదనాగేశ్వరరెడ్డి, రాజపురోహితుడు వేమూరి శ్రీరంగభొట్ల సోమయాజులు వారును మొన్న సందేశం తీసుకొని వచ్చారు. అమ్మాయికి పదవ ఏడైనా పంచకావ్యాలు చదువుకుంది. అందాలబరిణె. దాని అదృష్టం యెట్లావుందో.

జగ్గన్న: దేశ పరిస్థితులు మేఘూలావరించినట్లున్నాయి బాబయ్యగారు. అవి రక్తమేఘూలు, రాజుల్లో రాజ్యకాంక్ష యెక్కువయింది. బలములు తక్కువయ్యాయి. బుడతగీచులు, వాళ్ళు యెక్కడ్నుంచి వస్తున్నారో, సముద్రాల అవతలనుంచో, సముద్రం క్రింద పాతాళంనుంచో, వర్తకమనీ, వల్లంకులనీ వచ్చి రాజులకూ రాజులకూ కొప్పులు ముడిపెడుతున్నారు. ధర్మంలేదు. ప్రజల క్షేమంలేదు – ప్రభువుల హృదయాలల్లో.

రామన్న: ఒక్క మన నాగమనీడు ప్రభువు యార్లగడ్డ వంశానికే కాకుండా, కమ్మనాటి రెడ్ల వంశాలన్నిటికీ గూడా కీర్తి తెస్తున్నాడు. తన ప్రభువు రఘునాథ భూపాలునితోపాటు కావ్యకర్త అవుదామని ఆలోచిస్తున్నాడు. పండితాదరణ, కళారాధన కలిగియుండడమే కాకుండా ప్రజలను తన బిడ్డల్లా రక్షించుకొంటున్నాడు. ఒక్క బందిపోటు యెరగం. రెండేళ్ళక్రితం వచ్చిన చిన్న క్షామాన్ని భూమిలో మూడు నిలువులా పాతి, ప్రతి యింటా దీపాలు వెలిగింపించి పండగలు చేయించిన ప్రభు వతడు.

4

తండ్రి కుమారు లిద్దరూ అనుకున్న మాటే నిజమైంది. శ్రీమంతులు యార్లగడ్డ నాగమనీడు ప్రభువుకు తంజావూరు నుండి రఘునాథ మహారాజు మంత్రియయిన అప్పయ్య దీక్షితులవారు అన్ని పరికరాలతోను, ఆయుధాలతోను, సంపూర్ణ సైన్యయుక్తంగా రావలసిందని మహారాజు ఆజ్ఞ పంపించారు. నాగమనీడు ప్రభువు తన స్నేహితుడైన కొండపల్లి అన్నారెడ్డి ప్రభువుకు, కొండవీటి చిన్నారెడ్డి ప్రభువునకును, తంజావూరికి సైన్యాలతో తరలి వెళ్ళడం విషయంలో రాయబారాలు పంపించారు.

దేవరకోటలో అలజడి యెక్కువగా వుంది. నాగమనీడు ప్రభువు ఆజ్ఞ డిండిమాలతో, డప్పులతో రాణువ పోగుదల నాయకులు దేవరకోట రాజ్యం అంతా చాటింపించారు. ఊళ్ళను పాలించే పంచాయితీలకు రాజముద్రాంకితమైన వార్తలు వచ్చాయి. రఘునాథభూపాల మహారాజు ఆజ్ఞ వెలనాడు, వేలనాడు, రేనాటి విషయం, కొండవీడు, కొండపల్లి, కందవోలు, పాకనాడు మొదలయిన యావత్తు ఆంధ్రభూమికి సంచలనం కలుగజేసింది. శ్రీకృష్ణదేవరాయని చల్లని రాజ్యం తలుచుకోనివారు లేరు. జగ్గారాయలు, మధుర ప్రభువైన ముద్దు చెన్నప్పనాయుడు, ఆంధ్రసామ్రాజ్యానికి తలపెట్టిన విపత్తును తలిచి కోపించి పళ్ళు పటపటకొరకనివాడు లేడు.

నాగమనీడు ప్రభువు సైన్యాలలో వీరులైన దివిసీమ కాపువారు, యమునినైనా నిలబెట్టగల కమ్మనాటి రెడ్లు విరివిగా వచ్చి చేరుతున్నారు. దేవరకోట మహాపురంలో కమ్మరకొలుముల్లో ఉక్కుకత్తులు, కరవాలాలు, భిండివాలాలు, బల్లాలు, శూలాలు, తోమరాలు రాత్రింబవళ్ళు ఎడతెరిపిలేకుండా తయారవుతున్నాయి. మచిలీపట్టణంలో వర్తకం చేసుకొనే ఒలాందులు నాగమనీడు ప్రభువు పంపించిన బంగారపు టంకాలు తీసుకొని తుపాకులు, ఫిరంగులు, తుపాకిమందు, ఉక్కు సామాగ్రి సరఫరా చేసినారు. ఏబది ఒలాందు సైనికులును ఒక చిన్న ఒలాందు నాయకుని శిక్షణ క్రింద వచ్చి నాగమనీని సైన్యంలో చేరారు.

నాగమనీడు ప్రభువుకు తనక్రింద దళవాయిగా వుండటాని కెవరి నేర్పాటు చేద్దామా అన్న ప్రశ్న ఉదయించింది. ప్రశ్నతోపాటే కడలి రామన్న మంత్రి మూర్తిన్నీ ఆయన కళ్ళయెదుట ప్రత్యక్షమయింది. రామన్న మంత్రి ముసలివాడైనా భీష్మునివలె ఉద్ధతసత్త్వుడు. ద్రోణుని మరిపించే యుద్ధవ్యాపార నిపుణుడు. వెనుక బుడతకీచు దొంగలు (పోర్చుగీసు) కొందరు అరబ్బీ ఓడదొంగలతో కూడి కృష్ణానదీ ముఖద్వారంలో దిగి దేవరకోట సంస్థానంలోకి చొచ్చుకొని వచ్చి కడలిపురాన్ని ముట్టడించబోయేముందర, రామన్న మంత్రి ఊళ్ళోవున్న కమ్మనాటి రెడ్లవీరుల్నీ, కాపువీరుల్నీ, అశ్వత్థామలా వీరత్వం వహించిన బ్రాహ్మణ వీరుల్నీ, చిన్నదళంగా నేర్పరచుకొని తమ కడ్డమొస్తుందని ఏమాత్రం అనుకోకుండా, కొలదోపిడిలో రత్నాలరాసులు కలలుగంటూ ఏమరపాటుననున్న ఆ బందిపోటుదండుపై హిమపాతంలా, రామబాణంలా, ఏనుగులదండులా విరుచుకుపడ్డారు. బుడతకీచుల తుపాకులు ముక్కలయ్యాయి. అరబ్బుల సురియలు తునకలయ్యాయి. యేబదిమంది తోడిదొంగలు తమ ప్రాణాలు ఆంధ్రభూమి కర్పింపగా, తక్కినవారు పలాయనమంత్రం పఠించగా, రామన్న మంత్రి వెంటాడి, ఒక్క పురుగైనా లేకుండా బందిపోటులందర్నీ మట్టిపాలుగావించాడు.

ఈ విషయం తలంపుకురాగా నాగమనీడు ప్రభువు రామన్న మంత్రికి ఆహ్వానమూ, అందలమూ పంపించాడు. దేవరకోట కోటలోకి వెళ్ళిన రామన్న మంత్రిని, రాయసం అడవి మాచన్నగారు సగౌరవంగా, సింహాసనాసీనుడై కొలువు తీర్చియున్న శ్రీమంతు నాగమనీడు ప్రభువులంవారి సభలో సమక్షాన ప్రవేశింపజేసెను. నాగమనీడు ప్రభువు లేచినాడు. సభికులందరూ లేచినారు. నాగమనీడు రామన్న మంత్రికి నమస్కరించి ఆసనము చూపించి రామన్న మంత్రి ఆసీనుడుకాగానే, తాను సింహాసనమధివసించి "ఏమండీ! అయ్యవారూ! తమ ఇంటిలో అందరూ క్షేమంగా వున్నారని తలుస్తాను" అని ప్రశ్నించాడు.

రామన్న మంత్రి: శ్రీ నాగేశ్వరస్వామి కరుణవల్ల ప్రభువులవారి కటాక్షంవల్ల అందరూ క్షేమంగా ఉన్నామండీ.

ప్రభువు: రఘునాథరాయలు మహారాజులుంగారి ఆజ్ఞప్రకారం మేము సైన్యం తీసుకుని తంజావూరు వెళ్ళుతున్నాము. మా సైన్యం నడుపుతూ మాకు కుడిచేయిగా ఉండడానికి మీరు మాతో తంజావూరు రావాలని ఆశిస్తున్నాము.

రామ: ఏలినవారి నమ్మకానికి కృతజ్ఞుణ్ణి. పంటపండించుకోనే యీ నిరుపేదపారుడు సైన్యాలు నడపడంలో తమకు ఏమాత్రం సహాయంగా ఉండలేడని నమ్ముతున్నాను.

అడవి మాచన్న మంత్రి: రామన్న మంత్రిగారూ! కర్షకత్వంలో దక్షత చూపగలవాడే కదనరంగంలో గండర గండడై ముందుకు నడవగలడు. తమరు ఏలినవారు కాన్కనిచ్చే తాంబూలం పరిగ్రహించాలని మనవి చేస్తున్నాను.

రామ: నేను పెద్దవాడ్నయ్యాను మాచన్న మంత్రిగారూ! నే నింటి దగ్గర కృష్ణా - రామా అంటూ నాగేశ్వరస్వామివారిని భజిస్తూ ఉండవలెను. మా పెద్దఅబ్బాయి యుద్ధం అంటే చాలా కుతూహల పడుతున్నాడు. సహాయదళవాయిగా కాకపోయినా చిన్న

చమూపతిగానన్నా తీసుకొని వెళ్ళవచ్చును. దళనాయకుడుగా ఉండటానికి నిజమైన ప్రజ్ఞానిధి యతడేనని మనవి చేస్తున్నాను.

జగ్గన్న దళవాయిగా శుభముహూర్తంలో నాగమనీడులంవారిచేత అభిషేకింప బడ్డాడు. నాల్గువేల కాల్బలంతో నూఱు అశ్వికదళంతో పది ఏనుగులతో దేవరకోట సంస్థానాధిపతిన్నీ శ్రీమంతుడును అయిన నాగమనీడు ప్రభువు, మల్లేపద్ధి సింగమరెడ్డి, చలసాని అచ్యుతరామనీడు, కంఠంనేని వాసకేశ్వరనీడు, వేములపల్లి దుర్గారాయలు, అరజా పిన్నమనాయకుడు, తలుపుల గంగ్రయ్యనాయకుడు, గండు శోభనాద్రిరెడ్డి, నెరుసు బ్రహ్మన్న నాయకుడు, తోట భైరవన్న, మన్నీలుగ, చమూపతులుగ, అశ్వదళవాయిలుగ, గజాయుధనాయలుగ కూడ రా కడలిపురం వేంచేసినారు.

మంచి ముహూర్తంచూసి శ్రీమంతు నాగమనీడు ప్రభువు మహాక్షేత్రమైన కడలిపురంలో వేంచేసియున్న కులదేవుడైన శ్రీ దుర్గానాగేశ్వరస్వామి వారికడకు పోయి బ్రహ్మావాసుకి, తక్షక, కర్కోటకాది పవిత్రకృష్ణోదకాల కృతావగాహులై స్వామివారికి మహాన్యాసపూర్వకమైన ఏకాదశ రుద్రాభిషేకములు చేయించినారు. సహస్ర నారికేళాభిషేకములు, బంగారు కలశాలకొలదీ పంచామృతాభిషేకములు జరిగినవి. జేష్ఠశుద్ధ పంచమి గురువారంనాడు నాగమనీడు ప్రభువులు నాగేశ్వరస్వామివారి ఎదుట విజయ చిహ్నముగ అఖండమును వెలిగించి శుక్రవారంనాడు దుర్గామ్మవారికి సహస్రనామ కుంకుమార్చనచేసి శుద్ధ ఏకాదశి బుధవారంనాడు సర్వసైన్యాలతో కదలి శివగంగలో వేంచేసియున్న కులదేవతయయిన మహిషాసురమర్ధనిని సర్వదేవతలతోకూడ కొలిచి చక్రవర్తి వరాహలాంఛన పతాకము ఎత్తించి విజయ ఐరావతనామ మత్త గజములనెక్కి తంజావూరుచేర వెడలినారు.

5

తన సైన్యానికి తానే ముఖ్య సైన్యాధికారై నడుపుకుంటూ వెళ్లిన నాగమనీడు ప్రభువుకి ముఖ్యదళవాయిగా జగ్గన్న మంత్రి ధనుస్సులు, ఈటెలు, అమ్ములు, శూలాలు మొదలయిన ఆయుధాలతో ఒక మత్తగజాన్ని ఎక్కి నాగమనీడు ప్రభుని కుడివైపున నడుస్తూ సైన్యాన్ని సర్వవిధాలా కనిపెట్టుచూ తాను యిదే ప్రథమ పర్యాయం చూసే దేశాన్ని గమనిస్తూ సైన్యాల్ని సింహపురం దగ్గర పెన్న దాటించి భగవంతు నర్చించి తిరుపతి చేరుకొన్నారు. తిరుపతిలో నాగమనీడు ప్రభువు వెంకటేశ్వరస్వామివారి దర్శనం చేసి పూజలు చేయించి ముడుపులు చెల్లించి స్వామికడ శలవు దీసుకొని కతిపయదినాల్లో తంజావూరు చేరుకొన్నారు.

జగ్గన్న హృదయం పరిపరివిధాల పోతున్నది. మనుష్యుల రక్తాలు ప్రవాహాలు కట్టడం, దేశాలు నాశనం అవడం, మనుష్యులు నిర్మించుకొనే ఊహాపథాలు నాశనం గావడం – మనుష్యులలో దైవత్వమూ రాక్షసత్వమూ ఉంది కాబోలు రాజ్యాలు వస్తున్నవి రాజ్యాలు పోతున్నవి. మహారాజులు సింహాసనాలు ఎక్కారు. దేదీప్యమానంగా వెలిగారు. తెరవెనక మాయమయ్యారు. మతకర్తలు, సకలశాస్త్రవేత్తలు, వేదాంతులు, మహాకవులు,

సంగీత కళానిధులు అందరూ వచ్చి తమ తమ విధులను నిర్వర్తిస్తూ అలా అలా నడిచి కాలంలో కలిసిపోయారు.

వీరి రాకగాని పోకగాని యీ అనంతవిశ్వానికి అవసరమున్నదా అని జగ్గన్న అనుకొన్నాడు. కీర్తి ప్రతిష్ఠలు కొంతకాలం నిల్వవచ్చునుగాక యీ విశ్వవిశ్వాల్లో కోట్ల కోట్ల అంశాంశమైన కీర్తిగాని ప్రతిష్టగాని తాను చేస్తున్నానని విఱ్ఱవీగే కర్మగాని యేమౌతవి? రాజుల చరిత్రలు దండకవులలో, అభ్యుదయ రచనలలో కవులచే గానం చేయబడుగాక, కవులయొక్క రసవత్తర ఘట్టాలు, తీయని లోతైన భాషలలో రూపం పొందుగాక. ఈ విశ్వంలో వీని పరిణామము ఎటువంటిది? గంటము నడపడంలో తమకు సవ్యసాచిత్వం ఉండుగాక! తన గంటం వాడి మొననుంచి కావ్యరస ప్రవాహాలు సుడులు కట్టుకొని పోయినవిగాక! అవి తాటాకులలో ఉన్నవి. ప్రతి అక్షరము క్షరము కానిదా? క్షరముకాని ఆ అక్షరాలను తన హృదయంలో మోసే తాళపత్రం దివ్య శక్తి స్వరూపమా?

ఈలాంటి ఆలోచనలతో జగ్గన్న తంజావూరిలో తమ కేర్పరచిన విడుదులలో బసచేసినారు. బృహదీశ్వరుని, బృహన్నాయకిని అర్చించినారు. భోజ, కృష్ణదేవరాయల అపరావతారమైన శ్రీ రఘునాథరాయల మహారాజు కొలువులో ఆంధ్ర సామ్రాజ్య మహాద్భుతము కన్నులార కనుగొన్నారు.

గొప్ప వ్రాయసగాడైన జగ్గన్న మంత్రి, మహారాజు తన కోటలో నిర్మించిన సరస్వతీ మందిరానికి యాత్రచేసినాడు. దారు దంతపేటికలలో సంస్కృతాంధ్ర ద్రావిడ కర్ణాటక గ్రంథాలు వేలకొలది యున్నవి. పూర్వ గ్రంథాలు, ఆధునిక గ్రంథాలు అనేక రకాలయిన వ్రాతలతో తాటాకులమీద విన్యాసమై ఉన్నవి. సరస్వతీ మందిరము గ్రంథరత్న భాండాగారమేగాదు, అనేక దివ్యత్వాలు సదా ప్రత్యక్షమై సభ తీర్చియున్న పావనభూమి యది. కర్కశులై రాక్షసత్వము వహించగల్గిన మనుష్యులు తమ దివ్యత్వంలోంచే గ్రంథాలు వ్రాయగల్గినారు గాబోలు! మనుష్యునిలో దివ్యత్వం ఏ ఆజ్ఞా చక్రంలోనో దాగి ఉంటుందా?

జగ్గన్న మంత్రి ఇంటి దగ్గర, పూజాపీఠంమీద వున్న తన గంటాన్ని తలుచుకొన్నాడు. తనకు గ్రంథాల్ని చూపిస్తూన్న గ్రంథాలయాధిపతిని "స్వామీ! శ్రీ రఘునాథ భూపాలుడు రచించిన గ్రంథాలు ఒక్కసారి నాకు చూపించగలరా? అని ప్రశ్నించాడు. "ఆ పెద్ద పెట్టెలోవున్న దంతపు పేటికలో మహారాజు రచించిన రామాయణ గ్రంథమున్నది. ఆ రజిత పేటికలోవున్న పుస్తకము రఘునాథ మహారాజుకృతమైన చరిత్రము. ప్రభువులు ఇప్పుడు మహాభారత తాత్పర్య సంగ్రహము రచిస్తున్నారు. ఈ పెద్ద పెట్టెలోనున్న దంత పేటికలలోని గ్రంథాలన్నీ రఘునాథ ప్రభువుల వారికి అంకితము లిచ్చినవి. అది విజయ విలాసము. అది అలంకార రత్నాకరము. ఇది సాహిత్య రత్నాకరము. యజ్ఞనారాయణదీక్షిత మహాకవి రచించినది.

జగ్గన్న: "రామభద్రాంబికాదేవి అద్భుతమైన కావ్యాన్ని సృష్టిస్తున్నారని వినికిడి".

"రఘునాథాభ్యుదయ మను మహాకావ్యాన్ని ఆమె రచిస్తున్నది. శ్లోక స్వరూపాన అమృతమే రూపెత్తిన రసవత్తరమైన కావ్యం సుమాండి అది."

"ఔను, ఆమె యశము, కృష్ణా గోదావరీ తీరాల వరకు వ్యాపించింది."

6

శ్రీ రఘునాథ మహారాజు సైన్యాలు జైత్రయాత్ర సాగించి ఆషాడ శుద్ధ పంచమినాడు తోపూరునందు ఆంధ్ర సామ్రాజ్యం విచ్ఛిన్నం చేయదలచుకొన్న గొబ్బూరి జగ్గరాయలతో తలపడి, షష్టినాడాతనని యుద్ధములో సబంధుకంగా సమయించినవి. మహాసైన్యం వ్యూహరచనయందు, యుద్ధమునందు అతిరథుడయిన రఘునాథరాయలు, ధర్మరాజు తన సహోదరుల సహాయం పొందినట్లు నాగమనీడు, యాచమనాయుడు మొదలయిన మహావీరుల సహాయముతో శత్రుసేనలను నుగ్గాడి విజయలక్ష్మీ కంఠమునందు పరిగ్రహణ పుష్పమాల వైచినాడు.

ఆ యుద్ధంలో శ్రీమంతు నాగమనీడు ప్రభువున్ను, అతని దళవాయి జగ్గన్న మంత్రియున్ను చూపించిన పరాక్రమము ప్రభువయిన రఘునాథరాయలు నిండు సభలో మెచ్చుకొన్నాడు. రఘునాథరాయని సచివులలో ఒకరయిన చెంగల్వల ప్రకాశకవిమంత్రి (విజయరాఘవ నాయక వంశావళి కావ్యము రచించిన చెంగల్వల కాళకవి దగ్గర జ్ఞాతి) జగ్గన్న మంత్రి ప్రతిభకు పాండిత్యానికి, సేనల్ని నడిపే బంటుతనంతో అతని ప్రజ్ఞకు యెంతో మెచ్చుకొని, నీలాంబుజలోచనీదేవిలా వెలుగు తన పుత్రికను పత్నిగా స్వీకరించవలసినదని నాగమనీని ప్రభువుద్వారా సందేశము పంపెను.

నాగమనీడు ప్రభువు రఘునాథ భూపాలుడు తనపై చూపిన ఆదరాభిమానాల కెంతో సంతోషించి 'సమరవ్యూహ నిర్వచన" 'పరగండ భైరవ' అను బిరుదాలను భక్తితో స్వీకరించి జగ్గన్నమంత్రికి తన ఆస్థానంలో మంత్రిత్వపదవిని మహారాజు సమక్షంలోనే అర్పించినాడు. కడలిపురాన్నుండి రామన్న మంత్రి సకుటుంబముగ తంజావూరు వేంచేసినాడు.

జగ్గన్న మంత్రి వివాహము అతి వైభవంగా జరిగింది. ప్రభువుతో, బంధువులతో, భార్యతో, భార్య బంధువులతో జగ్గన్నమంత్రి దేవరకోట వచ్చి చేరినాడు. దేవరకోటలోను కడలిపురంలోను అనేక మహోత్సవాలు జరిగినవి.

వ్యవసాయం చేసుకుంటూ, కృష్ణవేణీతీర ప్రదేశాల ఆనందంతో విహరిస్తూ, రాజకార్యాలు నిర్వర్తిస్తూ జగ్గనమంత్రి తన గంటాన్ని మళ్ళీ చేతపట్టినాడు. 'సత్యభామా విజయ'మను సంస్కృత కావ్యాన్ని, 'నాగమనీడు ప్రభు విజయ' మను తెలుగు కావ్యాన్నీ ప్రారంభించి జగ్గన్న రెండు నెలలలో పూర్తిచేసి ప్రభువున కంకిత మిచ్చినాడు. అంకిత మహోత్సవము కోటలో అఖండముగా జరిగినది. రఘునాథ సరస్వతీ మందిరము దర్శించిన నాగమనీడు ప్రభువు పెన్నిధియైన జగ్గన్న మంత్రి తనకు బాసటగనుండగా ఏమి కొదువయని దేవరకోటలోను సరస్వతీమందిర మొకటి నిర్మించదలచుకొన్నారు. జగ్గన్న మంత్రి గంటంలోంచి ప్రవహించి వచ్చిన పూర్వకవుల గ్రంథాలు రామన్న మంత్రి, జగ్గన్న మంత్రి శిష్యులైన యనేకులు వ్రాసియిచ్చిన తాళపత్ర గ్రంథాలు ఆ మందిరంలో వెలిగిపోయినవి. కృష్ణానది నవ్వుకొనుచు ఉత్తరవాహినియై ప్రవహించి సముద్రుని చేరుకొన్నది.